

livsko gradivo, saj bo društvo leta 1993 sláviló 40. obletnico delovanja.

V teli štírilh letih, kar aktivneje sodelujem s kanadskimi društvi slovenskih rojakov sem ugotovila, da je bila naša prisotnost zelo potrebna, saj me vedno več društev

vabi v svojo sredino in želijo urediti svojo pisno in slikovno dokumentacijo. Mislim, da moramo za celovitejši prikaz slovenske kulturne zgodovine s tem in takim delom nadaljevati. Naši rojaki nam bodo radi pomagali.

Poročilo o projektu izdaje kart jožefinskih deželnih merjenj

Ena Umek

Sedemletna vojna in poraz Avstrije v njej sta pokazala na pomembnost kartografskega gradiva za potek vojaških operacij. Zato je po zaključku vojne feldmaršal Daun, predsednik dvornega vojnega sveta, predlagal cesarici Manji Tereziji, da izdelajo karte cesarstva. Dela je vodil štab generalnega poveljstva. Izvedli pa so jih v letih 1764 – 1785 za to določeni oficerji, med katerimi je bilo tudi mnogo inženirjev. Ker je vojaške zadeve do leta 1765 vodil Jožef II, se ta merjenja imenujejo jožefinska deželna merjenja. Vse državno območje je bilo razdeljeno po triangulacijski mreži na sekcije. Mapiranje posameznih dežel so izvedli po različnih metodah glede na obstoječe podlage. Mapirali so v merilu 1 : 28.800. Čeprav imajo merjenja zaradi delno manjkajočih triangulacijskih podlag pomanjkljivosti in so zato leto 1806 začeli z novim deželnim merjenjem (franciscejsko deželno merjenje), je jožefinsko deželno merjenje pomembno delo kartografije 18. stoletja.

Jožefinska deželna merjenja hrani danes v zbirki karte Vojni arhiv na Dunaju in so imela do leta 1864 tajni značaj. Vseh kart je 4685 listov, od teh se na slovenski etnični prostor v okviru avstrijskih dednih dežel nanašajo sekcije št. 106–164, 166–181, 186–239, 246, (139 kart). Velikost karte je 120 x 80 cm, so ročno kolorirane. Poleg upodobitve reliefa so na kartah označeni z določenimi znaki gradovi, naselja, cerkve, znamenja, mlini, žage, fužine, rudniki, ceste, ribniki, gozdni kompleksi.

Karte spremljajo opis (Landesbeschreibung) za posamezne sekcije. Te so pripravili tudi vojaški inženirji, ki so ta področja mapirali. Opisi imajo določene rubrike in način vpisovanja podatkov. Rubrike so naslednje:

- zaporedna številka naselja v sekciji
- ime naselja, ki je mnogokrat napisano v slovenski obliki
 - oddaljenost naselja od bližnjih krajev v urah hoda
 - opis naselja, navedba poslopij, ki so zgrajena iz kamna ali opeke in njihove kapacitete za nastanitev vojaštva
 - opis voda, njihovih bregov, navedba globine in širine reke, plovnost reke in tipi čolnov, navedba mostov in materiala, iz katerega so zgrajeni, njihova velikost in sposobnost za vojaške Transporte, brodov
 - opis močvirij in njihove prehodnosti
 - opis pešpoti in cest, njihove širine, kvalitete in možnosti prevoza z vozmi ali prehoda s konji
 - opis gozdov, navedba njihovih ledinskih imen in drevesne sestave ter prehodnosti s konji ali vozovi
 - opanibe.

Čeprav je bil namen opisov vojaški, dajejo vrsto podatkov o strukturi naselij, gozdov, pregled vseh mostov, cest, podatke o tedanjih gospodarskih obratih (mlini, žage, rudniki, fužine), pomembnejših poslopijih (gradovi, cerkve) in je prvo kartografsko delo, ki je izdelano po enotnih merilih za vse slovenske dežele. Zato zaslužijo tako karte kakor opisi izdajo tega dela, katerega bogati podatki predstavljajo izhodišče za mnoge znanstvenca, nogo pri nadaljnjih raziskavah. Izdaja kart zahteva predvsem tehnološke rešitve, ki se morajo čimbolj približati izgledu originala. Izdaja opisov deželnih merjenj pa zahteva predhodno transliteracijo rokopisa iz gotske pisave v humanistiko in nato objavo vira v originalnem besedilu in v prevodu iz nemščine v slovenščino.

Pripravljena so navodila za transliteracijo besedila. Na začetku objave so predstavljene rubrike, zato se vsaka rubrika pri transliteraciji označuje s črkami od a dalje in vsaka rubrika tvori svoj odstavek. Druga in tretja rubrika (ime naselja in oddaljenost od drugih naselij) se združita. Transliteracija v četrti rubriki je tekoča.

V primeru, da se opis nanaša ne le na naslovni kraj, ampak tudi na druge, se pred začetkom opisa tega kraja navede tudi ta kraj v okroglem oklepaju. Krajevna ali druga imena se transliterirajo točno po originalu ne glede na morebitne pisne napake. V prevodu pa se navede današnja oblika imena. Vse znake za merske enote se transliterirajo z znaki po originalu, v prevodu navesti jih kot sežnje, lakte, čevlje. Okrajšane besede je pri transliteraciji dopolniti v oglatem oklepaju, pri prevodu se to ne označuje. V kolikor se med gotsko pisavo meša latinsko pismo, se pri preverjanju transliteracije take besede posebej označijo. Nečitljive besede se posebej označi (...). Transliteraciji se doda poseben slovarček latiniziranih besed in merskih enot.

Tako kartam kakor opisom je potrebno dodati kazalo vseh toponominov, ki se pojavljajo na kartah in na opisih. V kazalu se navajajo današnje oblike toponominov, v okroglem oklepaju pa se navedejo vse oblike imen, ki se v viru pojavljajo. Originalna imena se povežejo se s kazalkami z današnjim imenom.

Pri posvetu s predstavniki strok (zgodovina, umetnostna zgodovina, gozdarstvo, slavistika, kartografija, krajinarstvo) je bil izražen velik interes za objavo tega vira, ki pomeni izhodišče za mnoge raziskave teh strok.

Izdajo jožefinskih deželnih merjenj tako kart kakor opisov pripravljata Arhiv SR Slovenije in Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, ki sta doslej projekt tudi finančno podprla. Ob projektu sta zbrala Arhiv in Inštitut vrsto strokovnjakov, ki bodo pripravili za uvodna besedi-

la izdaje analizo Jožefinskih deželnih merjenj s stališča posameznih znanstvenih disciplin (dr. Nace Šumi in dr. Ivan Stopar za umetnostno zgodovino in urbanizem, dr. Boštjan Anko za gozdarstvo, dr. Čop za toponomastiko, mag. Vinko Rajšp analizo komunikacij, Branko Korošec kartografsko in Ema Umek arhivistično analizo). Kazalo krajevnih imen pripravlja mag. Vinko Rajšp, znanstveni sodelavec Znanstvenega raziskovalnega centra SAZU. Dr. Ivan Stopar je dal na razpolago fotografije kart, mag.

Vinko Rajšp pa mikrofilmske posnetke opisov deželnih merjenj. Predloge za oblikovanje je prispeval oblikovalec Julijan Miklavčič. Arhiv SR Slovenije je prevzel transliteracijo in prevod besedila opisov jožefinskih deželnih merjenj. Doslej je arhivist Drago Trpin transliteriral besedila opisov jožefinskih deželnih merjenj za območje severnoprimorske regije. V Arhivu SR Slovenije načrtujemo, da bo do leta 1991 opravljena transliteracija celotnega besedila opisov deželnih merjenj.

Ob rednem občnem zboru in praznovanju 35-letnice arhivskega društva Slovenija (ADS)

Branko Kozina

35 let pomeni za človeka že zrelo dobo, prav toliko let pa je letos minilo od ustanovitve Arhivskega društva Slovenije. Jubilej smo arhivski delavci proslavili 12. aprila 1989 sočasno z rednim občnim zborom. Delovno predsedstvo v sestavi: Darinka Drnovšek, Vladimir Žumer, dr. Duša Krmel-Umek, Brane Kozina in Tatjana Rezec je dostojno vodilo slavnostno sejo občnega zbora in proslavitev jubileja. V prvem delu – program občnega zbora, je predsednica ADS Darinka Drnovšek podala poročilo o enoletnem delu, poročilo uredniškega odbora Arhivov pa je podal glavni in odgovorni urednik publikacije Vladimir Žumer. Poročila so bila soglasno sprejeta. Blagajniško poročilo je podala Mihaela Knez, blagajnik ADS, zaključni račun je bil soglasno sprejet, kakor tudi poročilo nadzornega odbora, ki ga je podala Saša Serše. Izvršni odbor ADS je pripravil za občni zbor predlog, da se določi nova višina članarine in sicer 20.000 din – vsak član pa dobi s plačano članarino glasilo Arhivi. Predlog je bil soglasno sprejet. Program dela društva za leto 1989 je predstavil tajnik ADS Branko Kozina.

V drugem delu je ADS počastilo svoj 35-letni jubilej. Najprej je prof. Strčić pozdravil prisotne v imenu predsednika arhivskih delavcev Jugoslavije, ter prenesel čestitke arhivistov iz Hrvatske. Predvsem je poudaril sodelovanje slovenske arhivistike z drugimi republikami in pokrajinama, kakor tudi sam pomen slovenske arhivistike. Pozdravno brzojavko s čestitkami so poslali tudi delavci Zveze arhivskih delavcev Črne gore.

Slavnostni govor ob 35-letnici ADS je imela Marija Oblak-Čarni, ki je slikovito in nazorno predstavila zgodovino in delo ADS skozi prehojeno pot. Sledilo je imenovanje častnih članov ter podelitev priznanj ADS. Komisija za podelitev priznanj, ki jo je imenoval IO ADS v sestavi Marija Oblak-Čarni, Janez Kopač, Antoša Leskovec, Peter Ribnikar in Darinka Drnovšek je na osnovi poslanih predlogov sprejela sklep o podelitvi častnega članstva in priznanj naslednjim članom ADS:

- za častnega člana ADS je imenovana Majda Smole priznanja pa so ob 35-letnici delovanja ADS prejeli naslednji posamezniki in ustanove:
- Marjan Zupančič, dr. France Dolinar (Arhiv SRS),
- Antoša Leskovec, dr. Jože Mlinarič (Pokrajinski arhiv Maribor),
- Kristina Šanperl-Purg, Marija Hernja-Masten (Zgodovinski arhiv Ptuj),
- Zorka Skrabl, Janez Kopač, Mihaela Knez, Mija Mravlja (Zgodovinski arhiv Ljubljana),
- Marija Funčič, Vanda Bezek (Pokrajinski arhiv Koper),
- Martin Ivanič (arhiv CK ZKS),
- Marjeta Adamič (arhiv IZDG),
- Rato Mladenovič (Sava Kranj),
- Katarina Udovič (RTV Ljubljana),
- Arhiv SR Slovenije,
- Organizacijski odbor posvetovanj o strokovnih in tehničnih vprašanjih v arhivih.

V imenu nagrajencev se je zahvalil Antonša Leskovec.

Ob 35-letnici ADS je delovna skupina v sestavi: Marjan Zupančič, Vladimir Kološa, Marija Oblak-Čarni, Gašper Šmid, Ema Umek, Pavle Miklič, Mila Kuhar, Brane Kozina in Tatjana Sajko pripravila priložnostno razstavo: 35 let ADS, ki je predstavila skozi sliko, izdane publikacije in druge slikovne eksponate prehojeno 35-letno pot, ter predstavila delavce, ki so zaslužni za razvoj in delovanje. Eksponate (slike, plakate, vabila, publikacije ...) za razstavo so prispevali člani ter arhiv ADS. Razstavo je otvoril član predsedstva RK SZDL Primož Hainz, ki je v svojem govoru predstavil sedanjí politični položaj v Sloveniji, poudaril delovanje društev, še posebej ADS ter čestital prejemnikom priznanj in avtorjem razstave.

Sledil je sprejem pri predsednici ADS Darinki Drnovšek v čitalnici Arhiva SR Slovenije.